

Streszczenie

Monografia dotyczy nowego realizmu rozumianego jako najnowszy nurt w rosyjskim polu literackim, o którego swoistości stanowi przede wszystkim kryterium polityczności, a nie – kryteria estetyczne. W pracy został pokazany proces kształtowania się nurtu po 1991 roku: jego wyłanianie się (do roku 1999), rozwój (w latach 2000–2007) oraz sprawowanie dominacji (po roku 2008). Przemiany w rosyjskim polu literackim ukazano w ścisłym związku z przeobrażeniami w polu władzy politycznej, jako że główne założenie teoretyczne pracy głosi, iż polityczność jest immanentną właściwością literatury jako takiej.

Praca stanowi krok ku realizacji postulatu uprawiania społecznej historii literatury. Został on sformułowany na podstawie dwóch istotnych projektów teoretycznych problematyzujących związku literatury z rzeczywistością społeczną: koncepcji socjologii sztuki Pierre’a Bourdieu oraz koncepcji polityki literatury Jacques’a Rancière’a. Przeanalizowany w rozprawie materiał empiryczny obejmował produkcję literacką (utwory prozatorskie) i okołoliteracką (manifesty, szkice krytyczne, eseje, wywiady, polemiki i tym podobne) pisaną przez nowych realistów i wydawaną w Rosji między 1991 a 2015 rokiem.

W rozprawie omówiono specyfikę dwóch etapów rozwoju nowego realizmu. Ramy pierwszego z nich (1991–1999) wyznaczał ukształtowany w okresie *pieriestrojki* spór polityczno-literacki między konserwatywnymi obrońcami Związku Radzieckiego a liberalnie zorientowanymi zwolennikami przemian demokratycznych. Przedstawiciele pierwszej fali nowego realizmu przez całe lata 90. usiłowali odzyskać dominującą pozycję w polu literackim, utraconą bezpośrednio po rozpadzie ZSRR na rzecz literackiego postmodernizmu. Próby konsolidacji konserwatywnej części pola wokół krytyki projektów modernizacyjnych oraz przekonania o fundamentalnym znaczeniu kategorii religii, narodu i literaturocentryzmu zakończyły się jednak niepowodzeniem.

Nowy realizm na dobre zagościł w rosyjskim polu literackim dopiero po pojawieniu się na przełomie wieków młodego pokolenia pisarzy i krytyków drugiej fali. Jego przedstawiciele, mieniący się głosem marginalizowanej większości społeczeństwa, wkroczyli na rosyjską scenę literacką z odważnymi postulatami całkowitej odnowy rzeczywistości społecznej. Występowali jako bezkompromisowi krytycy transformacji ustrojowej z lat 90., głosząc apologię polityczności idącej w poprzek starych podziałów ideologicznych i odcinając się od sporu z poprzedniej dekady. Mimo usilnych prób zmarginalizowania nowych realistów przez ówczynie dominującą liberalną część pola literackiego, reprezentanci wyjątkowo skonsolidowanego wewnętrznie środowiska drugiej fali stopniowo zdobywali coraz wyższą pozycję, osiągając prymat w polu po 2008 roku.

Istota polityczności nowego realizmu, którą można odnaleźć przede wszystkim w twórczości klasyków nurtu: Zachara Prilepina, Romana Sienczina oraz Siergieja Szargunowa, wydaje się zawierać w kilku podstawowych założeniach. Są to: krytyczny stosunek do rzeczywistości społecznej, przekonanie o konieczności rehabilitacji pojęć antagonizmu i konfliktu, przeświadczenie o kluczowym znaczeniu emocji społecznych, potrzeba niezracjonalizowanego działania oraz postulat zwrotu ku przedsięwzięciom kolektywnym.

Summary

The dissertation concerns the new realism understood as the latest trend in Russian literary field, whose specificity is primarily defined by the criterion of politics/political and not by the aesthetic criteria. The work presents how this trend was shaped after 1991, divided into three periods: its emergence (until 1999), development (2000–2007) and dominance (after 2008). Dynamics of changes in Russian literary field have been shown as closely connected to the changes in the field of political power, according to the main theoretical assumption that politics/political is the immanent attribute of the literature as such.

The work is a step towards realizing the postulate of doing social literary history. It was formulated on the basis of two major theoretical projects, both problematizing interrelations between literature and social reality: Pierre Bourdieu's sociology of art and Jacques Rancière's politics of literature. The analyzed empirical material included literary production (prose works) as well as literary-related production (manifestos, critical sketches, essays, interviews, etc.) written by the new realists and published in Russia between 1991 and 2015.

The dissertation discusses the specificity of two stages of the new realism. The framework for the first of them (1991–1999) was determined by a political-literary conflict between the conservative defenders of the Soviet Union and the liberal-minded proponents of the democratic changes, arising from the days of perestroika. Throughout the 1990s, the representatives of the first wave of new realism continuously tried to regain a dominant position in Russian literary field they lost immediately after the break-up of the USSR in favor of literary postmodernism. However, their attempts to consolidate the conservative side of the literary field around the criticism of modernization projects and beliefs about the fundamental importance of such categories as religion, nation and literature-centrism, have eventually failed.

The new realism found its place in the literary field only after the turn of the century, when a young generation of writers and critics of the second wave appeared. Its representatives, calling themselves the voice of marginalized societal majority, entered the Russian literary scene with courageous postulates of total renewal of social reality. They acted as uncompromising critics of the systemic transformation of 1990s, proclaimed the apology of politics/political as action going across old ideological divisions and cut off from the 'old' debate from the previous decade. Despite the fact that they have been actively marginalized by the, still dominant, liberal side of the literary field, they have gradually gained higher position in the field and reached the primacy after 2008, mostly thanks to a great internal cohesion of their own *milieu*.

The essence of politics/political of the new realism, as shown on the examples of works of three classic writers of this literary trend: Zakhar Prilepin, Roman Senchin and Sergey Shagrunov, seems to contain in several fundamental assumptions. They are: the critical attitude to social reality, the conviction it is essential to rehabilitate concepts of antagonism and conflict, the conviction of the key importance of social emotions, the need for irrationalized action and the postulate of return to collective undertakings.